

SPIRITUAL FERTILIZERS IN FRANCIS BACON'S PHILOSOPHY OF EDUCATION

Kurban Shadmanov

Doctor of philosophy, prof.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13757903>

ARTICLE INFO

Received: 06th September 2024

Accepted: 12th September 2024

Online: 13th September 2024

KEYWORDS

Renaissance, essay,
Experiments, rhetoric, classical
text, philosophical style, cultural
thought.

ABSTRACT

The great English thinker, philosopher and statesman Francis Bacon is an author who made a great contribution to the development of the essay genre in European literature and philosophy of the XXI-XXII centuries. His book "Essays or Counsels Civil and Moral" written during the period of serious social and economic changes of the New Era, which replaced the European Renaissance, is considered one of the valuable and rare works of English literature. This article is devoted to the study of the unique thoughts expressed by the great thinker in this literary source, who became the thinker who ensured the beginning of this development.

FRENSIS BEKONNING TARBIYA FALSAFASIDAGI MA'NAVIY O'G'ITLAR

Qurbon Shadmanov

Falsafa fanlari doktori, prof.

Osiyo Xalqaro Universiteti

E-mail: qurbomjonsh@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13757903>

ARTICLE INFO

Received: 06th September 2024

Accepted: 12th September 2024

Online: 13th September 2024

KEYWORDS

Uyg'onish davri, esse,
Tajribalar, ritorika, mumtoz
matn, falsafiy uslub, madaniy
fikir.

ABSTRACT

Buyuk ingliz mutafakkiri, faylasufi va davlat arbobi Frensis Bekon Evropa XYI-XYII asrlar adabiyoti va falsafasida esse janrining rivojlanishiga katta hissa qo'shgan muallifdir. Uning Yevropa Uyg'onish davri o'rnini egallagan Yangi davr jiddiy ijtimoiy va iqtisodiy o'zgarishlar davriga yozilgan "Tajribalar yoxud axlokiy va siyosiy nasixatlar" kitobi ingliz adabiyotining qimmatli va nodir asarlaridan xisoblanadi. Ushbu makola bu taraqqiyotning boshlanishini ta'minlagan mutafakkirga aylanganligi va aynan shu adabiy manbada buyuk mutafakkir tomonidan bildirilgan noyob fikrlarni o'rganishga bag'ishlangan.

Yevropa Uyg'onish davri o'rnini egallagan Yangi davr jiddiy ijtimoiy va iqtisodiy o'zgarishlar davriga aylandi; shu bilan birga, bu davr rivojida etakchi g'oya fan bo'lib, u Uyg'onish davri dunyoqarashining hukmronligi sifatida san'atni egalladi, ijtimoiy taraqqiyotni ta'minlash vositasi sifatida tabiiy fanlarning jadal rivojlanishini mustahkamladi. Ammo shuni ta'kidlash kerakki, XYII asr boshlarida "fan/science" so'zi hali ham Aristoteldan boshlab, uning sxolastik tarjimonlarigacha bo'lgan hokimiyat bayonotlari bilan muntazam tanishish natijasida olingan "bilim/knowledge" va umumiy haqiqatlarni anglatadi. san'at yoki adabiyotning hukmron fantastikalarida namoyon bo'ladi. "Tabiiy falsafa/natural philosophy" iborasi hali ham hamma narsani o'z ichiga olishi mumkin edi: alkimyo va astrologiyaning o'lim bosqichlaridan tortib, o'sha davr koinotining ma'nosining hayajonli va qo'rqinchli yangi tahrirlarigacha. Ushbu qayta ko'rib chiqishlar bir asrlik global tadqiqotlar va inqilobiy astronomik tafakkur tufayli yuzaga keldi, ammo ular tez orada bilimning boshqa sohalariga tarqaldi Tabiat haqidagi haqiqatga yangi empirik munosabat bu deduktiv xavfsizlikning bir qismini tahdid qildi. Faol gumanistik intellekt uchun kompensatsiya ishdagi ongning energiyasida, aql nurining tarqalishida bo'lishi mumkin edi. Va Frensis Bekon bu taraqqiyotning boshlanishini ta'minlagan mutafakkirga aylandi.

Yangi Evropa falsafasining boshlanishi Frensis Bekonning noyob siymosi bilan bog'liq bo'lib, uning fikrlari kech Uyg'onish davrining buyuk madaniyati bilan ajralib turadi va kelajakka qaratilgan, demak, ma'lum ma'noda mubolag'a bo'lmaydiki, Bekonni Uyg'onish davrining so'nggi mutafakkiri va zamonaviy falsafaning kashshofi deb atasak. Frensis Bekonning nomi yangi empirik bilimning paydo bo'lishi va tarqalishi haqidagi eng dastlabki tizimli tasavvur bilan bog'liq bo'lsa-da, uning o'zi, aftidan, haqiqiy tabiat faylasufi emas edi. Eng yaxshi holatda u havaskor eksperimentator edi, lekin ayni paytda u kuchli huquqshunos, buyuk huquq nazariyotchisi, boshqaruvchi va sudya, eng avvalo, falsafiy-adabiy ziyoli intellectual edi, uning tafakkutiy fikri kamdan-kam hollarda o'zi gullab-yashnagan tasvir va timsollar muhitidan uzoqlashar edi. U yangi usul - bilishning induktiv usuliga asoslangan bilimga yangi yondoshuv tezisini ilgari surdi va fanning yangi g'oyasini, uning holati va vazifalarini metodni asoslash uchun keng qamrovli dastur shaklida e'lon qildi. empirik fanlar. Bekon tomonidan ishlab chiqilgan ilmiy bilish usuli uning ta'lim dasturining asosini tashkil etdi.

Frensis Bekon – ulug mutafakkir, faylasuf, umrbokiy esselar muallifi, huquqshunos va davlat arbobidir. Yangi Evropa falsafasining boshlanishi Frensis Bekonning noyob siymosi bilan bog'liq bo'lib, uning fikrlari kech Uyg'onish davrining buyuk madaniyati bilan ajralib turadi va kelajakka qaratilgan, demak, ma'lum ma'noda mubolag'a bo'lmaydi agar biz Bekonni Uyg'onish davrining so'nggi mutafakkiri va zamonaviy falsafaning kashshofi deb atasak. Bekon hayoti, o'z so'zlari bilan aytganda, g'amgin qanotli so'zdir, ya'ni: yashirin, o'zining donoligiga chuqur kirib boradigan va katta xavfga ega hayot. Boz ustiga, bu hali to'liq tushuntirish emas. Agar uning uzoq va muhim jamoatchilik faoliyati nimani anglatishini anglatlsa, boshqacha bo'lishi kerak edi, bu hayot, chunki bu haqda uning o'nlab xatlari, shuningdek, shaxsiy hujjatlari, ishi, parlamentdagi hisobotlari va yuqori lavozimdan ko'tarilish va tushish haqidagi hikoyalari saqlanib qolgan.

Shak-shubhasiz, 1590-yillarda Angliyada Frensis Bekon kabi ijodiy hayotini birgalikda boshlash baxtiga muyassar bo'lgan barcha rassomlar, yozuvchilar, faylasuflar katorida biz katta axborotga ega bulsakda, eng ko'p ma'lumotlar aynan Fr.Bekon xakida ekanligini tan

olishimiz kerak, chunki u zamonaviy falsafa tushunchasi, muammolari va uning mohiyatini tushunishni eng yuqori darajaga ko'targan mutafakkir hisoblanadi. Shunga qaramay, bu daxo inson hali ham o'z ilmiy izlanuvchisini kutmoqda, garchi ko'pchilik allaqachon uning hayoti va ijodiy yo'li haqida ko'p narsalarni aytib berishga muvaffaq bo'lishgan bo'lsa ham. Frensis Bekonning dahosi ekanligi uning "Tajribalar yoxud axlokiy va siyosiy nasixatlar"ida eng yaxshi ochib berilgan. Bekon bilimi Qadimgi Yunoniston va Rimning mumtoz matnlariga asoslangan edi, ammo u o'rta asr kitobshunosligining mudhish sxolastikasiga yorqinlik va uziga xos rangbaranglik olib kirdi. Qaysi mavzuda bo'lishidan qat'i nazar, u "Tajribalar" tarkibidagi shaxsiy narsalar bo'ladimi - "Do'stlik to'g'risida" deb nomlangan esse yoki boshqa qism kabi mavhum - "Haqiqat to'g'risida" esse bo'ladimi, bu esselar ritorika va falsafa sintezini ta'minlaydi va, ehtimol, ular Bekonning adabiy va falsafiy uslubining eng to'liq va yakunlangan namunalaridir. Oddiy va ommabop falsafiy fikrlarni umumlashtirish yoki to'g'ri xulq-atvorni tushunishning tezkor ekspozitsiyalarini yaratish o'rniga, Bekon odamlar fikrini tubdan o'zgartirishga harakat qildi. U notiqlik va ishonitirish kuchi sifatida ritorika inson ongini aqlning sof nuriga burishi mumkin deb hisoblagan va Bekon bunga, shubhasiz, erishdi.

Frensis Bekonning (1561-1626) dunyo faniga chuqur falsafiy fikrlar bergan "Tajribalari" Evropa Uyg'onish davri madaniyatining so'nmas go'zalligi bilan ajralib turadi. Bu kitobga uzoq tarixiy hayot baxshida etilgan edi. Bekonning zamondoshlaridan boshlab keyingi davrlarning vakillarigacha Evropaning butun madaniy fikri "Tajribalar"ni zavq va chuqur ehtirom bilan o'qishdi va ushbu kitobning dunyo madaniyati javhari sifatida angladi, chunki bu asar har bir insonning ichki dunyosidagi mavxum tuyg'ularini tebratib tashladi, hissiyotini buyuk dahoniki emas, balki oddiy insonniki ekanligini ko'rsatdi.

"Tajribalar" azaldan "abadiy asar" deb nomlangan kitoblarga ishora qiladi. Fikrning yuksak tuzilishi, erkin yozish uslubi, beg'araz bayon uslubi bilan bu kitob o'zining g'oyalari bilan bir qatorda o'z fikri bilan ham kuchli ta'sir o'tkazadi. Frensis Bekon kamdan-kam uchraydigan qomusona aql, joziba va taktli suhbatdoshdir. Uning "Tajribalari - bosqichma-bosqich - dunyo taqdiri va tarix injiqliklari haqida mulohaza yuritishga olib keladi, hukmlar va harakatlardagi sog'lom, hushyor mustaqillikka bo'lgan didni uyg'otadi. Muallif fikrining oqimi - saxiy, hayotiy tajribaga to'la, ba'zida hiyla-nayrang, ishonchli - kuchli tozalovchi va ma'rifiy kuchga ega. Ushbu kitobda siyosiy va ijtimoiy hayot tajribasi bilan dono bo'lgan insonning sarf qilinmagan donoligi va ruhiy salomatligi mavjud.

Odob-ahloq, tarbiya masalalariga kelsak, mutafakkir aytadi: ta'lim insonni vahshiylik va vahshiylikdan xalos qiladi, o'lim va baxtsizlik qo'rquvini kamaytiradi, har qanday asossiz qarorning asosiy manbai sifatida narsalarga bo'sh va ortiqcha ajablanishni yo'q qiladi; ta'lim talaba ongini sozlaydi va harakatga, xatolarini tuzatishga va ezigulikni yaxshilashga yo'naltiradi [10, b.133-134]. Shu bilan bir qatorda, Bekon shogird va ustoz o'rtasidagi munosabatlarni tahlil qilib, o'quvchilarning kelajakdagi kasbini to'g'ri tanlashi uchun ularning tabiiy qobiliyatlarini chuqur o'rganish va tushunishni ustozga majburiyat tarzida qo'yadi. Faoliyatning kelajakdagi tanlovi tabiiy moyilliklarning kuchli tomonlarini rivojlantirishi va ularning zaif tomonlarini rivojlantirishga yordam berishi kerak. Bekon ta'limning maqsadini o'quvchilar qalbida shaxsiy va jamoat manfaati uchun ta'sirlarni muvozanatlash va uyg'unlashtirishda ko'radi. Talabalar qalbining eng qulay tomonlarini qo'llab-quvvatlash va mustahkamlash, ulardagi salbiy

tomonlarni yo'q qilish kerak. [10, b. 413]. Ajablanarlisi shundaki, bir necha asrlar oldin aytilgan bunday so'zlar bizning davrimizda bashoratli ravishda to'g'ri va dolzarbdir!

"Tajribalar"ning keng matnidan kitobxon ushbu kitobda asosan siyosiy, ma'muriy va axloqiy masalalarga bag'ishlangan asosiy mavzularning yunalishlarini topadi, ular Bekonning ijtimoiy-siyosiy qarashlari va uning yirik davlat amaldori sifatidagi tajribasi yaqqol izi tufayli ekanligini ko'rsatadi [9]. "Tajribalar" – insonda ajoyib, his-tuyg'ularni uyg'otadigan kitob. Uning sahifalaridan paydo bo'lgan dunyo boshidanoq xilma-xilligi va deyarli ibtidoiy betartibli bilan hayratga solmoqda. Bekon turli narsalar haqida yozadi: haqiqat haqida, o'lim haqida, yagona din haqida, qasos haqida, qashshoqlik va ikki yuzlamachilik haqida, ota-onalar va bolalar haqida, hukmronlik san'ati haqida, gumon haqida, yoshlik va qeksalik haqida, bashoratlar haqida, bog'lar haqida, partiyalar haqida va hokazo.

Bekon "Tajribalar"da nima haqida yozgan bo'lsa ham - suhbatlashish san'ati, odob-axloq qoidalari va ularga qat'iy rioya qilish, biznes yuritish qobiliyati, boylik va xarajatlar to'g'risida, yuqori lavozimga erishish, sevgi, do'stlik va hiyla-nayrang, shuhrat, sharaf va shon-sharaf haqida bo'lmasin, u masalaning ushbu jihatlarini doimo yodda tutar edi va tegishli mezonlardan kelib chiqqan holda baholash, tavsiyalar va tahrirlarga kirishni e'tiborga olar edi. Chunki u o'z oldiga juda aniq vazifalar qo'ygan bo'lib - u yoki bu axloqiy bahoga duchor bo'ladigan inson irodasining sinovlari, vositalari va omillarini tushunishga harakat qilish uchun haqiqiy, hatto, kundalik hayot misollariga murojaat qilishga undadi. Va bunday baho uning mehribon kitobxonini topdi va muallifning shuhrati Buyuk Britaniyaning chegaralaridan tashqariga chiqib, XVII asrning buyuk fransuz faylasufi va siyosatkori Mishel Montenning "Tajribalar" asari bilan bir qatorda teng va munosib o'rin egalladi.

Ta'kidlash joizki, Bekonning yengil, nafis yozuv uslubi o'z vaqtida ko'pchilikka taqlid qilishga sabab bo'lgan, biroq uning qo'lyozmasi o'ziga xos tarzda takrorlanmas va nodir bo'lib, qadim dunyo vakillari – antik davr faylasuflari va mutafakkirlarining hikmatlarini mukammal bilishi - Bekon qo'lyozmasining o'ziga xosligi va takrorlanmasligi uchun ishonchli asosdir. Uning "Tajribalar" asari esa XVI asr oxiri - XVII asr boshlaridagi ingliz madaniyatining ajoyib va noyob yodgorliklaridan biridir. Ular maxsus falsafiy risola yoki muayyan ijtimoiy-siyosiy mavzudagi esse bilan hech qanday umumiylikka ega bo'lmagan maxsus turdagi asarni ifodalaydi.

Oxir oqibat, tarjimada keltirilgan tanlangan parchalardagi "Tajribalar" dan har birimiz nimani o'rganishimiz mumkin? Nega bu ish bugun ham har birimiz, yoshlar uchun dolzarb bo'lib qolmoqda? Shubhasiz, har bir kishi "Tajribalar yoki axloqiy va siyosiy nasixatlar" nomli ajoyib asarni o'ziga xos tarzda o'rganib, bu savollarga o'zi javob topadi.

Va shunga qaramay, takrorlashdan qo'rqmasdan, biz Frensis Bekonning o'zi ingliz esseistikasining kashshofi sifatida uning ta'limotini yakuniy haqiqat deb hisoblamaganligini yana bir bor tasdiqlaymiz. U to'g'ridan-to'g'ri va ochiqchasiga uni kelajak bilan yuzma-yuz keltirdi. "Biroq, men bunga hech narsa qo'shib bo'lmaydi, deb da'vo qilmayman", deb yozadi Bekon. "Aksincha, ongni nafaqat o'z qobiliyatlarida, balki narsalar bilan bog'liqligini hisobga olsak, kashfiyot san'ati kashfiyotlarning muvaffaqiyati bilan birga taraqqiyotga erishishi mumkinligini tan olish kerak." [8, p.457].

Frensis Bekon "tabiiy" falsafaning rivojlanishida kashshof sifatida, shuningdek, Angliyada "tabiiy" axloq tushunchasining asoschilaridan biri bo'lgan, axloqni, asosan, diniy g'oyalar

yordamisiz, oqilona tushunilgan hayotga asoslangan holda qurishni, inson shaxsiyatining intilishlari va ta'sirini inobatga olgan holda. Bekon, o'ziga xos tarzda, Monten Frantsiyada biroz oldin amalga oshirgan ishni Angliyada ham qildi. Biroq u o'z oldiga boshqa vazifani qo'ydi: real, hatto kundalik hayot misollariga murojaat qilib, u yoki bu axloqiy bahoga to'g'ri keladigan o'sha insoniy iroda ifodasining yo'llari, vositalari va rag'batlarini tushunishga harakat qilish. Shuning uchun, "umumiy manfaat hamma narsadan ustundir" tezi bilan bir qatorda, Bekon yana bir postulatni himoya qiladi va rivojlantiradi: "inson o'z baxtining me'moridir". Shunchaki, barcha narsaning asosiy maqsadlarimizga – ruhiy salomatlik va kuch-quvvat, boylik, ijtimoiy mavqe va obro'-e'tiborga erishishga qanchalik hissa qo'shishiga qarab, ularning mazmuni va qadr-qimmatini oqilona aniqlay olishimiz kerak.

Bekonning esselarida ba'zan juda nozik tahlil va jonli, hayratlanarli darajada aniq tasvirlangan insoniy ko'rinishlarning butun spektri - maxfiylik va ayyorlik, sevgi va hasad, jasorat va ayyorlik, mehribonlik va shubha, xudbinlik va bema'nilik, takabburlik va g'azab. Mutafakkir sof inglizcha uslubda - sovuqqon va befarq - inson tabiatining barcha bu xususiyatlarini muhokama qiladi, ularning navlari va navlarini ko'rsatadi, misollar keltiradi, o'zining boy hayotiy tajribasiga asoslanib, o'z xulosalarini beradi.

Bekon har qanday mavzuga to'xtalib o'tmasin - suhbat san'ati yoki odob va odob-axloq, biznes yuritish qobiliyati yoki boylik va xarajatlar, yuqori lavozimlarga erishish, sevgi, do'stlik va ayyorlik, shuhratparastlik, shon-sharaf va shon-sharaf haqida - u doimiy ravishda masalaning shu jihatini e'tiborga olib, o'z baholari, mulohazalari va tavsiyalarini shunga mos mezonlar asosida olib boradi. U shunday deb yozadi: "Men bu xususiyatlarning barchasi axloqda odamlarning ajralmas siymosi sifatida qabul qilinishini (she'riy va tarixiy asarlarda va kundalik suhbatlarda bo'lgani kabi) umuman istamayman," aksincha, bu oddiyroq elementlar va individual bo'lishi kerak. xususiyatlar belgilar, ularning aralashishi va kombinatsiyasi ma'lum tasvirlarni yaratadi. Bunday elementlar va xususiyatlar qancha borligini, ular nima ekanligini va qanday o'zaro birikmalarga ruxsat berishini aniqlash kerak» [8, 394-b.].

Ingliz va frantsuz Uyg'onish davrining ikki taniqli vakillari - Frensis Bekon va Mishel Monten - "Esselar" nomli ikkita ajoyib asarni taqqoslash ularning umumiy janr, mavzu, hatto sarlavha va bir qator esselar bilan bog'liqligini ko'rsatadi. Bekon o'z fikrlari uslubini Montendan o'zlashtirgan holda, ayni paytda falsafiy fikrlarida butunlay boshqacha urg'u beradi. Monten diqqat markazida insonni tabiiy, tirik mavjudot, bevosita his qilish va fikrlash, uning mavjudligining barcha sharoitlarini keng tanqidiy o'rganishga qaratilgan.

Bekonning e'tibori maksimal darajada qisqartiriladi va birinchi navbatda, insonning xatti-harakati va uni muayyan natijalarga erishish nuqtai nazaridan baholashga qaratilgan. Shu bilan birga, shuni ta'kidlash kerakki, uning mulohazalarida Montaignening "Insholar" idagi kabi o'z-o'zini singdirish, yumshoqlik, shubha, hazil, dunyoni yorqin va mustaqil idrok etish darajasi bir xil emas. Bu, birinchi navbatda, o'zining "Ego" sini aniqlashga qaratilgan bo'lsa, Bekonni faqat sovuq ob'ektivlik va insonga uning jamiyatdagi mavqe va muvaffaqiyati bilan ta'minlashi kerak bo'lgan yo'naltirilgan tahlil sabab bo'ladi. Bekonning e'tibori, haqiqiy ingliz sifatida, butunlay yuqori lavozimga qanday erishish va uni saqlab qolish va juda pastga tushmaslik uchun o'zini qanday tutish kerakligini aniqlashga qaratilgan. Uning mulohazalari chinakam inglizga yarashganidek, hushyor va amaliydir. Vaholanki, uning bu sohada yaratganlari o'ziga xos tarzda Bekonga – mutafakkir va shaxs sifatida, shuningdek, u yashagan davr va jamiyat uchun ham

namunalidir. Va usbu "Esselar" nafaqat o'sha davrning ko'rsatkichi va ahamiyatli hujjati. Frensis Bekon ijodi bugungi kunda bizni boyitib kelayotgan ajoyib tarix asarlaridan biridir, chunki iste'dodli va zukko yozuvchi va mutafakkirning ochiq va ta'sirchan taqdimotida insoniyatning mafkuraviy o'tmishi boyib, qandaydir tarzda boshqariladi.

Bekon o'zining homiysi, Bekingem gertsogiga murojaat qilib, "Esselar"ning 1625 yilgi nashriga bag'ishlashda: "Umid qilamanki, kitobning lotin tilidagi nashri (xalqaro til sifatida) kitoblar yashaguncha yashaydi", chunki "Bu kitob Xudoning inoyati bilan mening qalamim yaratgan eng yaxshi mevalarga tegishli". Va mutafakkirning usbu fikri to'g'ri chiqdi: "Tajribalar" o'quvchilari universal miqyosga aylandi va kitob jahon sivilizatsiyasining barcha chegaralarini kesib o'tib, asrlar osha xazinaga aylandi.

Garchi Bekonning karyerasi davlat xizmati dunyosini qamrab olgan qiyinchiliklar bilan ajralib tursa ham, o'zini-o'zi yurituvchi byurokratiya mexanizmi emas, balki sudlarning injiqliklari bilan boshqarilsa ham, u o'zining boy hayotiy tajribasini doimiy ravishda umumlashtirib, ushbu tahlil natijalarini atrofidagi odamlarning kuzatishlari va hozirgi voqealar, qadimgi kitoblardan olingan hikmatlar bilan taqqoslab, Bekon universal xarakterdagi xulosalarga keldi va bu uning "Tajribalari"ni inson haqidagi kitobga aylantirdi, ya'ni Bekon yashagan avlodning odami, yangi shakllanayotgan jamiyat odami, umuman olganda, inson haqida; inson tabiatining yangicha ochib berilgan ana shunday tahlili "Esselar"ga alohida ahamiyat beradi, chunki bu yerda Bekon o'z davrining taqozosi bilan belgilab qo'yilgan inson qalbining eng nozik ko'ringan, ko'zga ko'rinmas sezilmaydigan harakatlarini qamrab olishga intiladi. Faylasuf mulohazalari natijasi o'z davrining va umuman, butun jahon madaniy tafakkurining ilg'or intilishlarini jamlagan Monten Esselari bilan bir qatorda ingliz adabiyotining mohirlik bilan va original tarzda yozilgan asaridir.

Frensis Bekonning falsafiy va adabiy dahosi noyob marvarid singari o'zining esselarida eng yaxshi tarzda ochib berilgan. Bekonning ensiklopedik ta'limi, birinchi navbatda, Qadimgi Yunoniston va Rimning klassik matnlariga, o'sha davrlar mutafakkirlarining donolik xazinasiga asoslanadi, ammo uning noyob iste'dodi shundaki, u o'rta asr kitob o'rganishning eskirgan sxolastikasiga dunyoviy yorqinlik va rang-baranglik keltira oldi. Ajablanarlisi shundaki, ularning mavzusi qanday bo'lishidan qat'i nazar, ulardagi inshoning "do'stlik" deb nomlangan qismi kabi shaxsiy narsa yoki "haqiqat" deb nomlangan boshqa qismi kabi mavhum bo'ladimi, bu esselar ritorika va falsafa sintezini birlashtiradi va, ehtimol, Bekonning o'ziga xos adabiy va falsafiy uslubining eng to'liq va tugalgan namunalaridir. Falsafiy fikrni oddiy va ommabop umumlashtirish yoki to'g'ri xulq-atvorni tushunishning yorqin ekspozitsiyasini yaratish o'rniga, Bekon o'z davridagi odamlarning stereotipik fikrlash tarzini tubdan o'zgartirishga harakat qildi va juda muvaffaqiyatli bo'ldi, lekin nafaqat o'z davriga nisbatan. Uning fikricha, ritorika Arastu, Aflotun yoki Tatsitni anglashda notiqlik va ishontirish kuchi sifatida inson ongini yorug' kelajak sari yo'lni yorituvchi yulduzdek yorituvchi sof aql nuriga chorlaydi.

Frensis Bekonning "Tajribalar yoxud axlokiy va siyosiy nasixatlar"i o'z davrining barcha eng muhim muammolarini qamrab olgan asar sifatida to'rt asrdan beri kitobxonlarga jiddiy fikr va jo'shqin zavqning bitmas-tuganmas manbasi sifatida xizmat qilib kelmoqda. Bunday taqdir "Tajribalar yoxud axlokiy va siyosiy nasixatlar"ni, hech shubhasiz, asrlar osha kutmoqda.

References:

1. Асмус В.Ф. Античная философия. – М., 1976.
2. Шадманов К.Б. Френсис Бэкон ва унинг «Тажрибалар ёхуд ахлокий ва сиёсий насихатлар»ида донолик ва хакикатнинг онтологик ҳамда эпистемологик асослари. Бухоро, 2022. - 124 б.
3. Шадманов К.Б. Англия эпохи позднего Возрождения в зеркале лингвофилософской рефлексии этики и морали в системе диалога культур/Философия и наука в поиске общих оснований синтеза культур. – Бухара, 2023. –с.294-324.
4. Annas J. Ethics in Stoic Philosophy. Vol.52,N1, Anniversary papers: The Southern Association for Ancient Philosophy at 50 920070, 58-87. Accessed Feb.3, 2020. <https://www.jstor.org/stable/4182824/>.
5. Francis Bacon. The Essays. Penguin Books, 1985. - 287 p.
6. Kurban B.Shadmanov. Peripatetic philosophical thought of IX-XII centuries Central Asia and the European Renaissance. Novateur Publication, India, 2023. - 106 p.
7. Shadmanov K. Ethics of Late Renaissance England, its Place in History and Philosophy/1 (81) 2023 | Аль-Фараби. ISSN 1999-5911, pp.43-59.
8. The Works of Lord Bacon, vol. II. – London, 1841. - 634 p.
9. Shadmanov K. Spiritual treasure in "The Essays or Counsels, Civil and Moral" of Francis Bacon/Czech Journal of Multidisciplinary Innovations. Vol.32, August 2024. – pp.6-9. ISSN (E): 27880389. Website: www.peerianjournal.com
10. Бэкон Ф. О достоинстве и приумножении наук // Бэкон Ф. Сочинения в 2-х т. Т. 1. - М., 1977.